

Nr 242.

Av herr **Andersson** i Södergård **m. fl.**, *angående avskaffande av dyrortsgrupperingarna.*

Vårt nuvarande system för dyrortsgrupperingar leder sitt ursprung tillbaka till tiden omedelbart efter förra världskrigets slut. År 1919 antogs ett nytt reglemente för kommunikationsverkens personal, varigenom lönerna dyrortsgraderades. Syftet med denna åtgärd var att genom olika totalavlöningar för tjänstemän å olika orter söka utjämna de lokala växlingarna i de allmänna levnadskostnaderna. Genom antagande av nya avlöningsreglementen utsträcktes systemet att gälla för de flesta statstjänstemän.

Sedermera har systemet ytterligare utbyggts, så att även de bevillningsfria skatteavdragen, tilläggs pensionerna inom den allmänna folkpensioneringen samt familjebidragen åt inkallade värnpliktiga blivit dyrortsgraderade.

När systemet ursprungligen infördes var detta säkerligen fullt berättigat, emedan variationerna beträffande de lokala levnadskostnaderna voro betydande. Sedermera ha dessa skillnader alltmera utjämnats, varför systemet undan för undan förlorat sitt berättigande. Oppositionen mot de nu tillämpade formerna för dyrortsgradering har vuxit sig allt starkare, och krav på en grundlig reformering av desamma ha framförts sedan flera år tillbaka. Frågan har vid olika tillfällen underställts riksdagens prövning, och därvid har behovet av en reform understrukits. Så var exempelvis fallet vid 1938 års riksdag. Vid de senaste riksdagarna ha motioner i dyrortsgrupperingsfrågan framförts, varvid den tanken väckts, att hela systemet borde avvecklas. Så var fallet vid 1942 års riksdag, då bondeförbundets representanter yrkade på utredning om avskaffande av dyrortsgrupperingssystemet, så att löner, skatteavdrag, folkpensioner och familjebidrag, m. m. komma att fastställas efter enhetliga, för hela riket gemensamma grunder.

Denna motion avslogs emellertid av riksdagen med den motiveringen, att Kungl. Maj:t hade sin uppmärksamhet riktad på frågan, varför en skrivelse med begäran om utredning vore överflödig. Statsutskottet hänvisade i sitt utlåtande över motionen till att vid 1941 års riksdag beslutats, att en undersökning skulle verkställas av de lokala olikheterna i levnadskostnaderna. Frågan om en reform av dyrortsgrupperingen borde därför avgöras med hänsyn till de resultat, som vunnits av denna undersökning och andra kompletterande utredningar. Samtliga dessa undersökningar, som företagits av socialstyrelsen, föreligga nu färdiga.

I den ovannämnda motionen till fjolårets riksdag framhölls, att på flera håll

inom landet den uppfattningen tagit allt fastare form, att hela dyrortsgraderingssystemet med dess konsekvenser för olika områden av samhällslivet borde helt avskaffas. Särskilt på landsbygden och på de s. k. billigare orterna vore denna mening starkt företrädd. Denna uppfattning motiverades därmed, att skiljaktigheterna i levnadskostnader mellan olika orter på senare tid i väsentlig mån utjämnats, även om de icke alldeles utplånats. Särskilt under nu rådande kristid hade utjämnningen försiggått i stegrad tempo. Livsmedelspriserna hade, framhölls det, i ganska betydande omfattning utjämnats, så att kvarstående olikheter mellan olika orter kommit att sakna nämnvärd betydelse. Detta förhållande får tillskrivas den utveckling jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse genomgått. Genom de förädlingsindustrier denna rörelse skapat och det omfattande distributionssystem den byggt upp ha variationerna i livsmedelspriser på olika orter nästan helt utjämnats. I den mån variationer förekomma, äro dessa snarare så beskaffade, att priserna äro högre på landsbygden än i de tätbefolkade samhällena. Förädlingsindustrierna äro i regel belägna i samhällena, varför de färdiga varorna måste återföras till produktionsområdena.

Utgifterna för sådana poster som kläder och lyse torde vara tämligen likartade över hela landet, framhölls det vidare i motionen, medan däremot utgifterna för bränsle och hyror uppvisa variationer. Beträffande hyrorna bör dock ihågkommas, att de lägre hyrorna på billigare orter till stor del äro beroende av lägre kvalitet på bostäderna. För övrigt torde även erfarenheten visa, att hyrorna åtminstone på s. k. medeldyra orter ofta torde vara lika höga som på de dyra. Den skillnad, som ännu förefinnes beträffande hyrorna, uppväges till väsentlig del genom de stora förmåner, som stadsbefolkningen besitter genom sin vistelse i staden, såsom bättre skolväsen, lättare tillgång till god sjukvård samt dessutom möjlighet till inköp av livets förnödenheter utan att behöva uppoffra lång tid och kostbara resor, vilket de flesta landsbygdsbor måste göra, då de nödgas resa till staden för att skaffa sig vissa förnödenheter. De s. k. övriga utgifter, vilka långt ifrån alltid kunna statistiskt mätas och vägas, äro säkerligen i regel likartade över hela landet. I den mån olikheter förekomma, hänföra sig dessa till bundenhet av miljön och vanor inom olika samhällsgrupper, däremot föga till lägre eller högre kostnader på olika orter.

Det syntes därför motionärerna fullt motiverat att framställa ett yrkande om att hela dyrortsgrupperingssystemet skulle avskaffas och ersättas med för hela riket gemensamma, enhetliga grunder för såväl lönesättning som de skattefria avdragen vid beskattning ävensom folkpensionerna och familjebidragen. Motionärerna förbisågo emellertid icke, att frågan vore av mycket invecklad natur och att en avveckling av hela systemet ej blir lätt att genomföra under nu rådande förhållanden. På vissa områden ligger problemet emellertid enklare till än på andra, varför ett avskaffande av vissa dyrortsgrupperingar borde kunna ske relativt snabbt.

Då regeringen numera genom pris- och lönestopp strävar efter att åstadkomma en stabilisering av prisläget, kan denna uppfattning numera göra sig gällande med större tyngd än för ett år sedan. Ett avskaffande av dyrtorsgrupperingen av såväl lönerna och skatterna som folkpensionerna och familjebidragen borde utan större svårighet kunna ske relativt snabbt efter en utredning av metoderna för att nå fram till detta mål. Som stöd för detta yrkande hänvisa vi till ovanstående citat ur fjolårets motion, vari påvisas, att utjämningen av levnadskostnaderna mellan olika orter fortskridit mycket långt.

Den undersökning av levnadskostnaderna på olika orter, som socialstyrelsen företagit, bekräftar också den uppfattningen, att skillnaden i dessa kostnader mellan olika orter utjämnats. Beträffande livsmedelskostnaderna, som ju upptaga en väsentlig del av hushållsbudgeten, visar undersökningen, att stegringen från 1934 till 1941 varit störst på de s. k. billiga orterna. I Stockholm t. ex., som tillhör högsta ortsgruppen (grupp I), ha sålunda livsmedlen stigit med 70,3 procent, i Sundsvall (ortsgrupp II) med 63,3 procent, medan inom den lägsta ortsgruppen (A), dit större delen av landsbygden hör, stegringarna variera mellan 84,8 och 129 procent.

På grund härav föreligga inte längre så stora variationer i livsmedelskostnaderna för en normalfamilj på olika platser. Den utgjorde år 1941 i Stockholm 1.940 kr., i Skredsvik i Bohuslän 1.803 kr., i Julita i Södermanland 1.621 kr., i Sillerud i Värmland 1.804 kr., i Österby bruk i Uppland 1.833 kr., i Mellan-Grevie i Skåne 1.830 kr., i Dänningelanda i Småland 1.791 kr. och i Knäred i Halland 1.786 kr. o. s. v. Sedan dess torde utjämningen ha gjort ännu större framsteg. Skillnaderna motsvara i varje fall på intet sätt det långa avståndet i dyrtorsstillägg mellan högsta och lägsta dyrtort. Socialstyrelsen konstaterade vidare, att även beträffande övriga poster en utjämning av levnadskostnaderna skett. Socialstyrelsen framhåller nämligen, att en avsevärd sammanpressning av de lokala levnadskostnadstalen ägt rum under tiden 1934—1941 och att detta gällde samtliga huvudposter i normalfamiljens budget.

Styrelsen anser, att den konstaterade utjämningen delvis beror på att ändrade beräkningsgrunder använts, men att pristalens sammanpressning mellan de båda undersökningstillfällena åren 1934 och 1941 även ha reala grunder. Tydligt har en faktisk utjämning av prisnivån ägt rum inom landets olika delar, framhåller den, och säger sig beträffande livsmedlen kunna spåra verkningarna av de senaste årens prisreglerande statliga jordbrukspolitik samt av de under de senaste åren tillkomna riksomfattande producentorganisationerna, vilkas insatser på livsmedelsmarknaden merendels verkat i utjämnande riktning. Socialstyrelsens undersökningsresultat verifierar alltså på denna punkt den uppfattning, varåt bondeförbundsmotionen vid fjolårets riksdag gav uttryck.

Beträffande folkpensionerna ha statsmakterna redan i handling delvis

dragit konsekvenserna av prisnivåns utjämning. I enlighet med förslaget i Kungl. Maj:ts proposition nr 232 till 1942 års riksdag beslöt denna att dyrtidstilläggen på folkpensionerna för första halvåret 1943 skola utgå med likformiga belopp till samtliga pensionärer, oberoende av inom vilken dyrortsgrupp de voro bosatta. I denna proposition yttrade socialministern för övrigt »att såvitt angår folkpensionärer synas vissa tecken tyda på, att prisstegringarna å av dem nyttjade förnödenheter till sina tal äro ganska lika i de olika dyrortsgrupperna». Statsrådet erkände alltså själv, att en levnadskostnadsutjämning ägt rum.

Vi anse tiden nu mogen för att helt draga konsekvenserna av denna utjämning och avveckla dyrortsgrupperingen av folkpensionerna. Detta skulle väl harmoniera med den uppfattning, som kommit till uttryck hos landsbygdsbefolkningen. Vi erinra i detta sammanhang om att de vid 1941 års riksdags höstsession antagna allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena icke dyrortsgraderat pensionerna för statens tjänstemän utan gjort dem enhetliga. I anslutning till de principer, som härvidlag tillämpats, skulle vi förorda, att folkpensionerna måtte komma att utgå enhetligt med de belopp, som nu gälla för Ortsgrupp II.

Dyrortsgraderingen av familjebidragen upptar samma dyrortsgrupper som för folkpensionerna. Ett avskaffande av även denna dyrortsgruppering bör alltså kunna ske på samma sätt, så att familjebidragen bli enhetliga och utgå med samma belopp som nu gälla inom Ortsgrupp II. Den motivering som anförts för avskaffande av de dyrortsgraderade folkpensionerna kan anföras även för ett slopande av dyrortsgraderingen av familjebidragen. Dessutom tillkommer här att hyran, som är den väsentligaste faktorn, när det gäller dyrortsgrupperingen, utbetalas till den inkallade efter dess verkliga värde som den har på de skilda orterna. Även ett psykologiskt skäl kan här anföras.

Värnpliktiga från en storstad och från en ren jordbrukskommun kunna tjänstgöra på samma förband på samma plats i landet. Då levnadskostnaderna faktiskt utjämnats i betydande omfattning måste den värnpliktige från landsbygden känna det orättvist, att hans anhöriga skola få ett väsentligt mindre bidrag än kamratens från storstaden. Detta kan knappast verka befrämjande på den goda anda, som bör finnas inom beredskapsförbanden.

Den del av dyrortsgrupperingssystemet, som givit upphov till de mest uppenbara missförhållandena, är skattegrupperingen. Sådan denna nu är ordnad gynnar den särskilt skattebetalarna på de s. k. dyrare orterna. Beträffande tjänstemän och andra, som erhålla dyrortsgraderade löner, verkar sammankopplingen av löne- och skattegruppering på så sätt, att de erhålla dels högre löner och dels större skatteavdrag än sina kollegor på de s. k. billigare orterna. Även andra skattebetalare än löntagare inom de högre

dyrortsgrupperna erhålla en förmånsställning genom de högre skatteavdragen, då deras inkomster i regel äro högre än motsvarande grupper inom de lägre dyrortsgrupperna.

Särskilt landsbygdens befolkning har genom skattegrupperingen kommit i en ogynnsam ställning därigenom att den ålagts en skattebörd, som icke står i rimlig proportion till skillnaden i levnadskostnaderna mellan landsbygden samt städer och samhällen, speciellt de som äro upptagna bland de s. k. dyrare orterna. Den opposition mot dyrortsgrupperingssystemet, som nu förefinnes bland landsbygdsbefolkningen, riktar sig särskilt mot missförhållandena med skattegrupperingen.

Ett avskaffande av skattegrupperingen bör kunna ske tämligen snabbt. Likaväl som skattesatserna kunna ändras från år till år, likaväl kunna skatteavdragen ändras utan mera ingående utredningar. Ett avskaffande av skattegrupperingen, så att skatteavdragen komma att utgå efter enhetliga, för hela riket gemensamma grader, anse vi i nuvarande läge vara synnerligen påkallat. Statens behov av skatteintäkter har under senare år ökat i ofantlig utsträckning, och även kommunernas behov är betydande. Genom den nuvarande dyrortsgrupperingen av skatteavdragen undandras ungefär hälften av den taxerade inkomsten beskattning. Då nya skatter icke i vilken omfattning som helst kunna uttagas av det gamla skatteunderlaget synes det oss uppenbart, att den skattekraft, som genom de högre skatteavdragen på dyrare orter förefinnes, i ökad omfattning bör kunna tagas i anspråk. Om avdragen fastställdes att utgå med de belopp, som nu gälla för den lägsta ortgruppen, skulle skatteunderlaget ökas i väsentlig omfattning. Detta skulle också ur synpunkten av att erhålla en rättvisare avvägning av skattebördan vara värdefullt.

Med anledning av vad vi här ovan anfört vilja vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta, *dels* att nuvarande dyrortsgruppering beträffande skattesystemet avskaffas och att skatteavdragen sålunda skola utgå efter de för ortsgrupp I nu gällande grunderna; *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning angående lämpligaste sättet för dyrortsgrupperingens avskaffande så att löner, folkpensioner och familjebidrag må utgå efter samma grunder.

Stockholm i januari 1943.

Gust. E. Andersson
i Södergård.

Axel Hansson
i Rubbestad.

K. A. Westman.

Hjalmar Svensson
i Grönvik.

Sven Andersson
i Vigelsbo.

Th. Gardell.

Ivar Pettersson
i Rosta.

K. A. Ryberg.

Gillis Olsson.

C. O. Carlsson
i Bakeröd.

Per Persson
i Norrby.

K. E. Hansson,
Skediga.

G. Hedlund
i Rådom.

Nestor Hammarlund.

Gustaf Hallagård.

Lars E. Andersson
i Hedensbyn.

Jones Erik Andersson
i Ovanmyra.

Aron Gustafsson
i Lekåsa.

Anders Pettersson
i Dahl.

J. W. Pettersson
i Norregård.

Osc. Werner.
